

การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนเพศวิถีศึกษา
จากความผิดปกติสู่การยอมรับภายใต้พหุวัฒนธรรมที่เป็นเพียงวาทกรรม¹
Changes of discourse on gender and sexual diversity in sexuality
education textbooks from perversion to acceptance under the
concept of multiculturalism that is just a discourse

Received: *March 21, 2021*

Revised: *June 2, 2021*

Accepted: *June 29, 2021*

ณัฐธินิชา เหล็กกล้า

Nattanicha Lekkla

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ประเทศไทย

The Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University, Thailand

nattanicha.lemay@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับค่านิยมทางเพศต่อความหลากหลายทางเพศในเนื้อหาเพศวิถีศึกษา ซึ่งเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ. 2551 ที่มีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2562 เนื่องจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมด้านสิทธิความหลากหลายทางเพศให้แก้ไขเนื้อหาแบบเรียนที่มีการตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าเป็น “ความผิดปกติ” บทความเรื่องนี้จึงสนใจว่าหลังการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเพศวิถีในแบบเรียน วาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยใช้ทฤษฎีควีเรียร์ (Queer theory) ในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมที่ตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่ามี “ความผิดปกติ” ได้ถูกแก้ไข และได้นำค่านิยมการเคารพความหลากหลายทางเพศเข้ามาแทนที่โดยเชื่อมโยงค่านิยมดังกล่าวเข้ากับความเป็นไทย รวมทั้งได้ตีความให้วัฒนธรรมไทยปรับตัวและอยู่ภายใต้แนวคิดพหุวัฒนธรรมที่ต้องเคารพความหลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา และความหลากหลายทางเพศ อย่างไรก็ตาม แม้จะปรากฏแนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับและไม่เลือกปฏิบัติต่อความหลากหลายทางเพศ แต่การเปลี่ยนแปลงยังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับนิยาม และในระดับนิยามเองก็ยังไม่ครอบคลุมกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอีกหลายกลุ่ม รวมถึงไม่ครอบคลุมประเด็นความสิ้นไหลทางเพศ อีกทั้งได้ระบุถึงมายาคติที่ว่าประเทศไทยได้ยอมรับสิทธิความหลากหลายทางเพศอยู่แล้ว โดยละเลยปัญหาที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศต้องเผชิญจากทั้งในระดับโครงสร้างทางสังคมและในระดับทัศนคติ วาทกรรมยอมรับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนจึงเป็นเพียงวาทกรรมที่เน้นการยอมรับเพียงผิวเผิน เนื้อหาแบบเรียนจึงควรปรับปรุงให้มีการเพิ่มองค์ความรู้และเกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (human rights) ปิตาธิปไตย (patriarchy) แนวคิดทางเพศแบบสองขั้ว (binary concept) การเหมารวมทางเพศ (gender stereotype) เพื่อสร้างความเข้าใจถึงประเด็นความไม่เป็นธรรมที่กดทับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

คำสำคัญ : ความหลากหลายทางเพศ, เพศวิถีศึกษา, วัฒนธรรมไทย, พหุวัฒนธรรม

Abstract

This article aims to examine the changes of discourse on the sexual value of gender and sexual diversity in sexuality education, which was the partial content of the health education and physical education textbook in the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (C.E. 2008). Such curriculum was revised in 2019 because the civil society, who are concerned with gender and sexual diversity, called for the revision of the textbook that stigmatized LGBTIQN+ as “perverse”. Therefore, this article aims to investigate how the discourse on gender and sexual diversity has changed after the revision of the sexuality content in the textbook by applying Queer theory. Findings indicate that the discourse that stigmatized LGBTIQN+ people as “perverse” was rectified and replaced with a discourse on the value of respect for gender and sexual diversity that is embedded in Thainess, while Thai culture was interpreted as adjustable and falling under the concept of multiculturalism in which racial religious, gender and sexual diversity should be respected. However, although the concept of respect and non-discrimination in sexual diversity under Thainess was presented, the change is a change at the definition level, only as a such, it does not cover many gender and sexuality groups. It also does not cover the issue of gender fluidity. It also identifies the myth that Thailand already recognizes the rights associated with gender and sexual diversity. By ignoring the problems faced by LGBTIQN+ people at both the social and attitudinal levels, the discourse on gender and sexual diversity in sexuality education textbooks is therefore merely a discourse that emphasizes superficial acceptance. The content of the textbook should therefore be improved to increase the body of knowledge and stimulate debates about human rights, patriarchy, binary concepts, and gender stereotypes to establish a better understanding of the issue of injustice pressing on LGBTIQN+ people.

Keywords: gender and sexual diversity, sexuality education, Thai culture, multiculturalism

1. บทนำ

แบบเรียนด้านเพศวิถีศึกษาของไทยซึ่งบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของวิชาสุขศึกษาและพลศึกษาได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในเรื่องของการผลิตวาทกรรมและปลูกฝังค่านิยมทางเพศภายใต้แนวคิดแบบปิตาธิปไตย (patriarchy) ที่มีการเหมารวมทางเพศ (gender Stereotype) แบ่งแยกเพศและสร้างความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ที่กดทับเพศหญิงและตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศ มุ่งเน้นไปที่การควบคุมพฤติกรรมของนักเรียนไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การป้องกันการตั้งครรภ์ของแม่วัยใส มากกว่าเน้นย้ำเรื่องสิทธิทางเพศและสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังมีการตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความผิดปกติ ข้อวิจารณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นทั้งจาก องค์กรระหว่างประเทศ งานวิชาการ และภาคประชาสังคมภายในประเทศ

ในส่วนขององค์กรระหว่างประเทศ ผลสำรวจของ Save the Children ได้ออกมาตอกย้ำปัญหาเรื่องของการแบ่งแยกเพศและการเหมารวมทางเพศ (gender stereotype) ที่เป็นการเลือกปฏิบัติในตำราเรียนและสื่อการเรียนการสอนต่างๆ รายงานคุณภาพชีวิตเด็กประจำปี 2018 ขององค์กรเพื่อเด็กระหว่างประเทศ Save the Children ระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแนวคิดในการการแบ่งแยกเด็กผู้ชาย-ผู้หญิงอย่างชัดเจนมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก (Save the children, 2018)

นอกจากนี้ปี พ.ศ.2560 คณะกรรมาธิการประจำอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) ได้แสดงความกังวลและมีข้อเสนอแนะด้านการศึกษาต่อประเทศไทย ในเรื่องการดำรงอยู่ของอคติทางเพศในหลักสูตรการเรียนและตำราเรียนซึ่งส่งเสริมการดำรงอยู่ของอคติเหมารวมทางเพศแบบดั้งเดิม (CEDAW, 2017) และคณะกรรมาธิการเสนอแนะว่าควรดำเนินมาตรการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนในการจัดการภาพเหมารวมของเพศภาวะที่เป็นการเลือกปฏิบัติในตำราเรียนและสื่อการเรียนการสอนต่างๆ (CEDAW, 2017)

ในส่วนของงานวิชาการงานวิจัยเรื่องการทบทวนการเรียนการสอนเพศวิถีศึกษาในสถานศึกษาไทยซึ่งเป็นงานวิจัยที่ร่วมมือระหว่างศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดลกับองค์การยูนิเซฟ ผลของการวิจัยในด้านเนื้อหาการสอนเพศวิถีศึกษา มีข้อสรุปว่า หัวข้อการสอนมีความหลากหลาย แต่ประเด็นที่ได้รับการเน้นย้ำมากที่สุด คือ การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และเอดส์ ในขณะที่เรื่องเพศภาวะ สิทธิทางเพศ ความหลากหลายทางเพศและความรุนแรง มีการเน้นย้ำน้อยกว่าประเด็นแรก (Promnart et al, 2016)

ปัญหาในแบบเรียนเพศวิถีศึกษาในประเทศไทยยังถูกขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการแก้ไขเนื้อหาจากภาคประชาสังคม เช่น จากมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศที่ได้ยื่นหนังสือต่อศาสตราจารย์มาลี พุกษ์ พงศาสิทธิ ประธานคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ (วลง.) ให้มีการแก้ไขแบบเรียนเพศศึกษาให้กระทรวงศึกษาธิการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาแบบเรียนเพศศึกษาให้เคารพความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ภาคประชาสังคมด้านความหลากหลายทางเพศหลายองค์กรและประชาชนโดยทั่วไปที่เห็นว่าแบบเรียนเพศวิถีศึกษาควรได้รับการแก้ไขเพื่อปรับปรุงแนวคิดให้เกิดความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ได้ร่วมเรียกร้องและผลักดันประเด็นการแก้ไขแบบเรียนผ่านเว็บไซต์ Change.org (Change.org, 2019) ซึ่งเป็นเว็บไซต์สร้างแคมเปญเรียกร้องประเด็นทางสังคมผ่านอินเทอร์เน็ต ในปี พ.ศ.2560

จากการเคลื่อนไหวดังกล่าวทำให้กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะทำงานที่ประกอบด้วยภาคประชาสังคมและผู้เชี่ยวชาญชั้นเพื่อศึกษาเนื้อหาเพศวิถีศึกษาและปรับปรุงแก้ไข จนกระทั่งได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพศวิถีศึกษาที่บรรจุในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาที่ผลิตตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.2551 ให้เพิ่มประเด็นสิทธิทางเพศและเคารพความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ.2562

งานวิจัยชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อศึกษา “วาทกรรม” ที่เกี่ยวข้องกับ ความหลากหลายทางเพศในเนื้อหาเพศวิถีศึกษาซึ่งบรรจุแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาที่ผลิตตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.2551 ที่ได้ผ่านการแก้ไขในปี พ.ศ.2562 ในหัวข้อค่านิยมทางเพศและวัฒนธรรม เพื่อวิเคราะห์ว่าวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมทางเพศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร วาทกรรมเหล่านั้นได้ถูกปะทะประสานระหว่างแนวคิดค่านิยมทางเพศแบบดั้งเดิมของไทยและแนวคิดด้านสิทธิมนุษยชนและพหุวัฒนธรรมอย่างไร

2. คำถามวิจัย

วาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศได้เปลี่ยนแปลงอย่างไร ในหัวข้อค่านิยมทางเพศและวัฒนธรรม ผ่านการแก้ไขเนื้อหาเพศวิถีศึกษา ในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2562)

3. วัตถุประสงค์งานวิจัย

1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ ในหัวข้อค่านิยมทางเพศและวัฒนธรรม ผ่านการแก้ไขเนื้อหาเพศวิถีศึกษา ในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2562)

2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสิทธิความหลากหลายทางเพศในเนื้อหาเพศวิถีศึกษา จากข้อค้นพบของการศึกษาวิจัยนี้

4. ระเบียบวิธีวิจัยและขอบเขตข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา (Research Methodology)

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยจัดเก็บข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสาร (document analysis) ซึ่งเป็นวิธีวิจัยหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ โดยใช้การวิเคราะห์จากเอกสารชั้นต้น (primary documents) โดยศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเพศวิถีศึกษฉบับแก้ไขของแบบเรียนวิชาสุขศึกษาและพลศึกษา หลังการทบทวนหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 (ฉบับปรับปรุงปี พ.ศ.2562) ระดับมัธยมศึกษาของ 6 สำนักพิมพ์ ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ที่ได้ดำเนินการแก้ไขเนื้อหาเกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาเรียบร้อยแล้ว ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าด้วยเรื่อง การเผยแพร่ “เอกสารเสริมพิเศษใช้ควบคู่กับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ที่มีการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาเพศวิถีศึกษา” เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2562 โดยศึกษาเฉพาะหัวข้อ “ค่านิยมทางเพศและวัฒนธรรม” ประกอบด้วย

1) สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์

2) สำนักพิมพ์แม็คเอดูเคชั่น

- 3) สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการ
- 4) สำนักพิมพ์คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการและสวัสดิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา (สกสค.)
- 5) สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช
- 6) สำนักพิมพ์เอมพันธ์

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเกี่ยวกับ “การประกอบสร้างวาทกรรมในแบบเรียนไทย” จะประกอบไปด้วยกลุ่มงานวิจัย 2 กลุ่มที่วิเคราะห์การประกอบสร้างวาทกรรมในแบบเรียนในลักษณะที่แตกต่างกัน กลุ่มแรกจะมองว่าแบบเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้และผลิตซ้ำวาทกรรมของรัฐ เพื่อควบคุมแนวคิดของประชาชนให้เป็นไปในแนวทางที่รัฐต้องการโดยมีแนวทางแบบอนุรักษนิยม ซึ่งรวมถึงแบบเรียนเพศวิถีของไทยที่มีลักษณะดังกล่าวเช่นกัน ที่มองว่าแบบเรียนเพศวิถีศึกษาของไทยเป็นไปในแนวทางแบบปิตาธิปไตยและอนุรักษนิยม ในขณะที่ กลุ่มที่สองจะมองว่า “วาทกรรมในแบบเรียนไทย” ยังคงเป็นเครื่องมือประกอบสร้างความคิดให้แก่พลเมืองของรัฐ แต่มีลักษณะที่เป็นพลวัต มิได้มีแนวทางอนุรักษนิยมเพียงด้านเดียว และเป็นพหุนิยมยิ่งขึ้น งานวิจัยในกลุ่มนี้เกี่ยวกับแบบเรียนเพศวิถีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพหุวัฒนธรรมยังมีอย่างจำกัด บทความชิ้นนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อเป็นส่วนในการเพิ่มเติมช่องว่างทางองค์ความรู้ (gap of knowledge) ดังกล่าว

งานวิจัยในกลุ่มแรกที่มีมองว่าแบบเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดความรู้และผลิตซ้ำวาทกรรมของรัฐในแนวทางแบบอนุรักษนิยม เช่น บทความวิชาการเรื่อง “ชาติไทย และเมืองไทย ในแบบเรียนประถมศึกษา” โดยนิธิ เอียวศรีวงศ์ มองว่า แบบเรียนไทยได้พยายามถ่ายทอดความรู้และผลิตซ้ำทางวาทกรรมที่รัฐต้องการจะจัดระเบียบทางสังคมให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและต้องเป็นสิ่งที่เอื้อผลประโยชน์ต่อรัฐไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง โดยมักมีแนวทางไปทางด้านอนุรักษนิยม (Eoseewong, 2014)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพศวิถีศึกษาและมองว่าแบบเรียนเพศวิถีศึกษาของไทยเป็นไปในแนวทางปิตาธิปไตยและอนุรักษนิยม เช่น บทความวิชาการเรื่อง “จงรักภักดีสงวนกาย : อำนางรัฐไทยในแบบเรียนสุขศึกษา” โดยปณณพร เทพานิช (Theppanit, 2016) ศึกษาการตีค่าความเป็นไทยให้อยู่ภายใต้เรือนกายของผู้หญิง ผ่านการสถาปนาความรู้ผ่านแบบเรียนเพศศึกษา โดยได้ศึกษาผ่านแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาที่ผลิตตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.2551 พบว่าในหนังสือแบบเรียนเพศศึกษา มีกรอบกำหนดความเป็นหญิงไทยที่ดี และหญิงไทยที่ไม่ดี เช่น หญิงไทยต้องรู้จักรักภักดีสงวนตัว รักษาพรหมจรรย์ ไม่ซิงสุกก่อนห่ม รู้จักทำงานบ้านงานเรือนแต่งกายให้มิดชิดเรียบร้อย ไม่ดื่มเหล้าสูบบุหรี่ ไม่แสดงออกเรื่องเพศอย่างเปิดเผย แบบเรียนไทยได้นำเสนอภาพความเป็นวัฒนธรรมไทย โดยสร้างให้ค่านิยมแบบวัฒนธรรมตะวันตกกลายเป็นสิ่งที่ตรงข้ามที่ต้องเฝ้าระวัง วัฒนธรรมบางอย่างถูกทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมแบบไทยๆ ส่วนวัฒนธรรมบางอย่างได้ถูกอ้างและทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่มาจากตะวันตก รัฐไทยได้สร้างมโนทัศน์ให้แก่เพศหญิงโดยเชื่อมโยงการประพฤติอันเหมาะสมของเพศหญิงผ่านการใช้บทกลอน สุภาษิต คำพังเพย เป็นหนึ่งในการพยายามสร้างกรอบความคิดของความเป็นชาตินิยมไทยโดยผูกโยงเข้ากับเรื่องเพศ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกลายเป็นเรื่องที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ได้ชื่อว่าปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยอันดีงาม

งานวิจัยอีกชิ้นคือ ความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย โดยวิจิตร ว่องวาริทิพย์ (2559) ศึกษาแนวคิดของรัฐไทยในเรื่องเพศผ่านแบบเรียนสุศึกษาและพลศึกษาที่ผลิตตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.2551 โดยค้นพบว่ารัฐใช้บรรทัดฐานแบบสองเพศ และความคิดเรื่องความเป็นไทยมาเป็นกฎเกณฑ์ การเรียบเรียงแบบเรียนไม่ว่าสำนักพิมพ์ใด เกิดจากฐานคิดที่ว่าโลกนี้มีเพียงสองเพศ (หญิงและชาย) รัฐได้สนับสนุนให้วัยรุ่นทั้งเพศชายและเพศหญิงแสดงเอกลักษณ์ตามเพศของตนเองให้ถูกต้องเหมาะสมผ่านแบบเรียน ให้ความสำคัญกับการวางตัวให้เหมาะสมตามเพศกำเนิด พื้นที่ทางเพศของเพศทางเลือกหรือเพศที่สามแทบจะหมดไปจากในสังคม หรือหากมีก็เป็นเพียงพื้นที่อันจำกัด จริตและการประพฤติตัวของเพศที่สามต้องเป็นไปอย่างเงียมเนื้อเงียมตัว สิ่งที่เพศที่สามต้องตระหนักคือ ต้องหาหนทางทำอย่างไรก็ได้ให้ตัวเองกลับสู่เพศวิถีกระแสหลักและได้กำกับไม่ให้ชายหญิงเข้าสู่สภาวะของการเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศและจงภาคภูมิใจในเพศสภาพของตนเอง รัฐต้องการปลูกฝังเพศภาวะ ที่ชัดเจนและเป็นระเบียบแบบแผน กีดกันเพศสภาพที่ไม่เข้าพวก โดยบอกว่าการเบี่ยงเบนทางเพศมีสาเหตุมาจากปัจจัยทางชีวภาพ เช่น เกิดจากยีน หรือโครโมโซม ที่ผิดปกติขณะปฏิสนธิ การอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อม การเลียนแบบคนดัง หรือสื่อบันเทิง อำนาจรัฐได้ทำให้แบบเรียนเพศศึกษากลายเป็นเรื่องของลักษณะอันพึงปฏิบัติของคนในชาติและการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมไทยอันดีงาม (Wongwaritip, 2016)

งานวิจัยในกลุ่มที่สองซึ่งมองว่า “วาทกรรมในแบบเรียนไทย” ยังคงเป็นเครื่องมือประกอบสร้างความคิดให้แก่พลเมืองของรัฐ แต่มีลักษณะที่เป็นพลวัต มิได้มีแนวทางอนุรักษ์นิยมที่แข็งตัวเพียงด้านเดียว เช่น งานวิจัยเรื่อง เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรมในแบบเรียนไทย โดยฐิติมดี อาพัทธนานนท์ (Arphattananon, 2013) ศึกษาแบบเรียนวิชาสังคมศึกษาและภาษาไทยเปรียบเทียบกับหลักสูตรปี พ.ศ.2551 และหลักสูตรก่อนหน้าพบว่าแบบเรียนหลักสูตรปี 2551 มีความก้าวหน้าและเพิ่มมิติความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่าหลักสูตรในอดีต เน้นความเคารพในความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนา แต่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมยังจำกัดที่วัฒนธรรมทางวัตถุ โดยไม่มีการกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัจจัยทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวคิดในแบบเรียนระหว่างขั้วอำนาจนิยมและขั้วหัวก้าวหน้าของข้าราชการในกระทรวงการศึกษา โดยวิธานิพนธ์เรื่องการเมืองในแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาของไทย ระหว่างปี พ.ศ.2503-2551 นฤมล นิ่มนวล (2560) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเนื้อหาของแบบเรียนใน การศึกษาในระบบของไทยและศึกษาความพยายามของรัฐในการกล่อมเกลากิจการการเมืองเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและพลเมืองผ่านเนื้อหาในแบบเรียนแต่ละยุคสมัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแบบเรียนในฐานะเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการกล่อมเกลากิจการการเมืองของรัฐ โดยศึกษาเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาบังคับในวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ.2503-2551 และนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการครองอำนาจนำของกริมซี จากการศึกษพบว่า นักวิชาการศึกษาในระบบราชการเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนด เนื้อหาของหลักสูตรและแบบเรียนของไทยในแต่ละยุคสมัยและรัฐมีความพยายามในการกล่อมเกลากิจการการเมืองผ่านเนื้อหาในแบบเรียน โดยเนื้อหาดังกล่าวมีลักษณะอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและพลเมืองในรูปแบบที่สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละยุคสมัย ขณะเดียวกันยังมีลักษณะตอบสนองแนวคิดของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

ในการนำเสนอแนวคิดในลักษณะอนุรักษ์นิยม อันเป็นผลจากการประนีประนอมกันในการครองอำนาจนำระหว่าง กลุ่มที่ต้องการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (ฝ่ายก้าวหน้า) และกลุ่มที่ต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจและอุดมการณ์ในระบบเดิม (ฝ่ายอนุรักษ์นิยม) ภายในกระทรวงศึกษาธิการ (Nimnuan, 2017)

6. ทฤษฎีและกรอบแนวคิด

ทฤษฎีควีร์ (Queer theory)

ควีร์ (Queer) แปลว่า แปลก พิลึก เป็นคำที่ใช้ในเชิงดูถูกเหยียด กลุ่มคนที่มีรสนิยมรักเพศเดียวกัน และกลุ่มคนข้ามเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ชั่วตรงข้ามกับ “ความปกติ” (normal) “สิ่งที่อยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม” (social norm) แต่นักวิชาการในกลุ่มควีร์นำคำนี้มาใช้เป็นกลยุทธ์ทางภาษาเพื่อตอบโต้การประกอบสร้างความเป็นปกติและเพื่อบำบัดคำที่ถูกละเมิดให้มีความหมายในแง่ลบที่ใช้เรียกกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศมาทำให้กลายเป็นคำในแง่ลบ (Jackson, 2014)

ทฤษฎีควีร์ (Queer theory) เป็นทฤษฎีที่เริ่มถือกำเนิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1990 จัดเป็นทฤษฎีที่ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ซึ่งแนวความคิดแบบหลังสมัยใหม่ (postmodernism) เป็นแนวความคิดที่ได้แย้งและปฏิเสธกรอบความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในยุคแสงสว่างทางปัญญา (the enlightenment) ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ยุคแสงสว่างทางปัญญา (the enlightenment) ให้ความสำคัญกับแนวคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้อธิบายและพัฒนาเป็นกรอบคิดทางสังคมศาสตร์ เรียกองค์ความรู้ในยุคนี้ว่าเป็นแนวความคิดแบบสมัยใหม่ (modernism) แนวความคิดในยุคนี้เชื่อว่าความรู้ทุกอย่างมีเหตุมีผล สามารถเข้าถึงได้ เป็นวัตถุวิสัย (objective) ในขณะที่โพสต์โมเดิร์น (postmodernism) ซึ่งเริ่มต้นถือกำเนิดขึ้นในยุค 1980 มีความเชื่อว่าความรู้ทุกอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) ทุกอย่างล้วนถูกประกอบสร้างขึ้น (Duangwiset, 2016)

แนวความคิดในยุคสมัยใหม่ (modernism) ที่ให้ความสำคัญกับแนวคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ยังมีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมิติเรื่องเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงยุคสมัยวิคตอเรียน (victorian era) ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีการประกอบสร้างกำหนดกรอบคิดเกี่ยวกับเรื่องมิติทางเพศอย่างเข้มงวด (Duangwiset, 2016) โดยได้ประกอบสร้างแนวคิดที่กำหนดสร้างพฤติกรรมทางเพศ (gender practice) เชื่อมโยงกับหลักการชีวิวิทยาตามแนวทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งทำให้มีการกำหนด “ความเป็นชาย” (masculinity) “ความเป็นหญิง” (femininity) ตามเพศสรีระ (sex) เกิดการกำหนดแนวคิดทางเพศเป็นแบบสองขั้ว (binary concept) ซึ่งทำให้ผู้หญิงมีลักษณะและธรรมชาติด้อยกว่าผู้ชาย และอธิบายการมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากไปจากเพศสรีระ (sex) ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าเกิดจากความผิดปกติบางประการ โดยเชื่อมโยงกับความผิดปกติของฮอร์โมนในเชิงวิทยาศาสตร์ ทำให้เกิดการตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าเป็นกลุ่มคนที่ “ผิดปกติ” (perversion)

ทฤษฎีควีร์ (Queer theory) จึงคัดค้านแนวความคิดแบบยุคสมัยใหม่ (modernism perspective) ที่มองว่ามี “ความจริง” “ความเป็นธรรมชาติของชายและหญิง” และมองว่าความหลากหลายทางเพศเป็นความผิดปกติ กระบวนการกำหนดสร้าง “ความจริง” (truth) เรื่องเพศผ่านกระบวนการและสถาบันต่างๆ ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น

การประกอบสร้าง “ความรู้” (knowledge) ความเป็น “ธรรมชาติ” (nature) “ศีลธรรม” (moral) คุณค่า (value) บรรทัดฐานทางสังคม (social norm) ที่กำหนดสร้างขึ้นเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางเพศ (gender practice) อันนำไปสู่ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ทฤษฎีควีร์ (Queer theory) ต้องการรื้อสร้าง (deconstruct) ระบบความคิด ความเชื่อเดิม หรือความเชื่อทางวัฒนธรรมเดิมที่เป็นอยู่ เพื่อจัดองค์ความรู้ ความเชื่อ ที่สร้างความชอบธรรมให้กับแนวคิดที่กดทับและตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

ดังนั้น “อำนาจ” ที่ทฤษฎีควีร์ (Queer theory) ต้องการท้าทายและโต้แย้งไม่ใช่อำนาจในการเมืองแบบเก่าที่หมายถึง อำนาจในการปกครองของรัฐบาล แต่ต้องการท้าทายและโต้แย้งอำนาจขององค์ความรู้แบบระบบปิตาธิปไตย (patriarchalism) ที่ถูกประกอบสร้างผ่านมิติต่างๆ ในสังคมที่ทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกกดทับไว้ ดังที่มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) (1978) ซึ่งเป็นนักคิดคนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อนักคิดในกลุ่มทฤษฎีควีร์ (Queer theory) มองว่าอำนาจอยู่ในทุกที่และล้วนถูกประกอบสร้างจากหลากหลายมิติในสังคม มาจากทุกมิติในสังคม ไม่เฉพาะจากหน่วยงานรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เป็นทางการเท่านั้น อำนาจอยู่ในทุกที่ของสังคมอยู่ในทุกปฏิสัมพันธ์ อำนาจในมุมมองของฟูโกต์จึงถูกประกอบสร้าง ส่งต่อในหลากหลายมิติ องค์ความรู้ที่สร้างความไม่เท่าเทียมในเรื่องมิติทางเพศจึงมีอยู่ในทุกมิติในสังคม การคัดค้านความไม่เท่าเทียมจึงต้องทำในหลากหลายมิติ รวมถึงการคัดค้านความคิด (knowledge) ความเชื่อ ที่ผลิตแนวคิดความไม่เท่าเทียม

แนวคิดเรื่อง “อำนาจ” ของมิเชล ฟูโกต์ ทำให้การคัดค้านความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศไม่ได้อยู่เฉพาะในพื้นที่ “สาธารณะ” (public sphere) แต่ยังรวมไปถึงในพื้นที่ “ส่วนตัว” (private sphere) การคัดค้านความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศไม่ได้อยู่เฉพาะการเรียกร้องให้เปลี่ยนแปลงเชิงกฎหมาย หรือเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจให้เกิดความเป็นธรรมกับผู้หญิง แต่รวมไปถึงการคัดค้านองค์ความรู้ที่สร้างความไม่เท่าเทียมผ่านปฏิบัติการทางวาทกรรม

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมิติทางเพศทั้งหมดถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นวาทกรรมผ่านกลวิธีทางภาษา พฤติกรรมทางเพศเป็นสิ่งที่สังคมประกอบสร้างขึ้น เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม แนวคิดแบบควีร์จึงสนใจว่า “ความผิดปกติ” (perversion) ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกสร้างผ่านภาษาอย่างไร วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ปรากฏผ่านภาษาอย่างไร ภาษาได้สร้างความจริงและคุณค่าทางสังคมที่กำหนดสร้างวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ (patriarchalism) ขึ้นมาอย่างไร

แนวคิดอีกประการที่สำคัญของทฤษฎีควีร์ (Queer theory) คือ การท้าทายกรอบแบบสองขั้ว (binary concept) อย่างเช่น ตามแนวคิดของฌัก เดอร์ริดา (Jacques Derrida) เรื่อง Logocentrism (1967) ที่ถูกหยิบมาวิเคราะห์ในประเด็นเรื่อง “เพศ” มองว่าความเป็นชายและความเป็นหญิงถูกประกอบสร้างขึ้นให้เป็นขั้วตรงข้ามซึ่งกันและกัน โดยมีความเป็นชาย (masculinity) เป็น “ศูนย์กลาง” เช่น ความเป็นชาย คือ ความแข็งแรง มีเหตุผล ความเป็นผู้นำ และความเป็นหญิง (femininity) คือ “ความเป็นรอง” เช่น ความอ่อนโยน การใช้อารมณ์ การเป็นผู้ตาม ส่วนความหลากหลายทางเพศคือ “ความเป็นอื่น” “ความผิดปกติ” ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกกระบวนทางภาษาประกอบสร้างขึ้นเป็น “วาทกรรม” (discourse) (Phrisinsit, 2002) มิใช่สิ่ง

ที่เป็นจริงหรือสิ่งที่เป็นธรรมชาติ แต่ถูกกระบวนการทางสังคมประกอบสร้างชุดคุณค่า (value) มโนคติ (idea) ขึ้น

ความคิดของแตริดาร์สออดคล้องกับแนวคิดของอีฟ เวดจ์วิก (Eve Kosofsky-Sedgwick) ในหนังสือ Epistemology of the Closet (1990) ที่มองว่าในวาทกรรมกระแสหลักมีแนวคิดที่เป็นคู่ตรงข้าม (Binary Pairs) อยู่ เช่น ตะวันออก-ตะวันตก ชาย-ดำ ถูก-ผิด ปกติ-ผิดปกติ คนรักต่างเพศ-คนรักเพศเดียวกัน ซึ่งแนวคิดแบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchalism) และแนวคิดแบบบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศ เป็นวาทกรรมหลักของสังคมที่ทำให้กลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกกดทับไว้ (Jackson, 2014)

แนวคิดควีร์ (Queer theory) จึงเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความหลากหลาย ความเป็นพหุนิยม (pluralism) ทั้งความหลากหลายในเรื่องเพศ ความหลากหลายด้านวัฒนธรรม และความหลากหลายด้านอื่นๆ เนื่องจากแนวคิดควีร์ (Queer theory) เชื่อว่าบุคคลทุกคนมีลักษณะที่หลากหลาย สังคมจึงควรให้ความสำคัญกับความจริงที่หลากหลาย เสียงที่หลากหลายในแต่ละเพศ และควรริ่สร้างกรอบต่างๆ ที่กดทับความหลากหลาย

7. บทวิเคราะห์

7.1 การเปลี่ยนแปลงนิยามต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

วาทกรรมความหลากหลายทางเพศที่ปรากฏในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานปี พ.ศ.2551 ก่อนการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ.2562 ระบุว่า ความหลากหลายทางเพศจัดอยู่ในลักษณะความเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งให้นิยามว่า “ลักษณะการเบี่ยงเบนทางเพศเป็นความผิดปกติที่เกิดในคนที่มีความรู้สึกทางเพศ ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศที่แสดงออกแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ของสังคมที่พึงมี” ลักษณะการเบี่ยงเบนทางเพศ เช่น

“ลัทธิเพศ มีความพึงพอใจที่จะแต่งตัว แสดงท่าทางที่ตรงข้ามกับเพศของตนเอง เช่น ชายแต่งตัวเป็นหญิง (กะเทย) หญิงแต่งตัวเป็นชาย (ทอม)” (Ministry of Education, 2008)

“รักร่วมเพศ ความรู้สึกทางเพศที่เกิดขึ้นต่อเพศเดียวกัน คือ ชายกับชาย หรือ หญิงกับหญิง มักมีอารมณ์หึงหวง ทำให้ก้าวร้าวรุนแรงเมื่อผิดหวังเรื่องเพศ” (Ministry of Education, 2008)

“ปฏิเสธเพศเป็นภาวะของคนที่ไม่ยอมรับเพศกำเนิดที่แท้จริงของตนเอง มีความปรารถนาแรงกล้าในการเปลี่ยนแปลงเพศของตนเอง” (Ministry of Education, 2008)

“กลุ่มหลงเพศ กลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตแบบเพศตรงข้ามกับที่ตัวเองเป็นอยู่ โดยมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงร่างกายของตนเองให้เป็นเพศตรงข้าม” (Aimphan, 2008)

นอกจากนี้ยังได้ระบุว่า ความเบี่ยงเบนทางเพศ มีสาเหตุมาจากสมมุติฐานมีดังนี้ “การเบี่ยงเบนทางเพศ เกิดจากยีนส์หรือโครโมโซมที่ผิดปกติในตอนปฏิสนธิ การอบรมเลี้ยงดู การเลียนแบบคนดัง เพื่อน หรือสื่อต่างๆ และสาเหตุอื่นๆที่ไม่ปรากฏชัดเจน ทำให้สภาพจิตใจที่ผิดปกติทำให้ไม่สามารถควบคุมตนเองในการแสดงพฤติกรรมตามเพศของตัวเองได้” (Watana Panich, 2008)

วาทกรรมดังกล่าวที่ปรากฏในแบบเรียนได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางด้านจิตวิทยา ซึ่งจากการศึกษาของปีเตอร์ แจคสัน (1995) ระบุว่า ในทศวรรษ 2500 สถาบันการศึกษาได้เริ่มนำตำราจิตเวชศาสตร์มาสอนใน

สังคมไทย (Duangwiset, 2020) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งทำให้มีการตีตราและกดทับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศถูกสร้างผ่านการประกอบสร้าง “องค์ความรู้” (knowledge) ว่าเป็นความผิดปกติ ผ่านกระบวนการทัศน์ทางวิทยาศาสตร์ที่มีรากฐานจากแนวคิดในยุคสมัยใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับความคิดด้านชีววิทยาและแนวทางแบบหน้าที่นิยม (functionalism) ที่จัดลำดับเรื่องเพศ เป็นหมวดหมู่ ลำดับชั้น ให้เพศชายเหนือกว่าเพศหญิง และจัดให้กลุ่มคนที่ไม่เข้าหมวดหมู่แบบทวิลักษณ์ (binary concept) คือเพศชายหรือเพศหญิงตามเพศกำเนิด ซึ่งคือกลุ่มคนหลากหลายทางเพศเกิดจากความผิดปกติของยีนส์ โครโมโซม หรือเกิดจากความผิดปกติด้านสภาพแวดล้อมและการเลี้ยงดู มองเรื่องเพศเป็นการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติของเพศหญิงและเพศชาย จึงเป็นให้ความสำคัญและประกอบสร้างบรรทัดฐานทางสังคมแบบรักต่างเพศ (heteronormativity) ให้กลายเป็นความถูกต้องผ่านองค์ความรู้ และตีตรากลุ่มคนที่ไม่เข้ากรอบดังกล่าวให้กลายเป็นปัญหาของสังคม และมีความผิดปกติ (Duangwiset, 2016)

แม้ว่าสมาคมจิตแพทย์อเมริกาจะประกาศว่ากลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ใช่อาการผิดปกติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2516 แต่เนื้อหาเพศวิถีศึกษาของไทย ซึ่งในอดีตเรียกว่าเพศศึกษา ยังคงตอกย้ำ และตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศด้วยองค์ความรู้ชุดเดิม รวมทั้งสร้างการเหมารวมทางเพศ เช่น กล่าวว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศ “มักมีอารมณ์หึงหวง ทำให้ก้าวร้าวรุนแรงเมื่อผิดหวังเรื่องเพศ” รวมถึง ใช้คำเรียกกลุ่มคนหลากหลายทางเพศในทางลบ เช่น “ลักเพศ” “รักร่วมเพศ” “ปฏิเสธเพศ” “หลงเพศ” ดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น ซึ่งเป็นกระบวนการประกอบสร้างวาทกรรมผ่านการทำให้เป็นองค์ความรู้ในแบบเรียนที่ทำให้ความหลากหลายทางเพศเป็นความผิดปกติ (perversion) และเป็นปัญหาของสังคม

การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในปี พ.ศ.2562 ซึ่งเกิดจากแรงกดดันทั้งจากองค์การระหว่างประเทศ งานวิชาการ ภาคประชาสังคม รวมถึงประชาชนทั่วไป จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเพศวิถีศึกษาจึงน่าสนใจว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเพศวิถีศึกษาในปี พ.ศ.2562 ได้มีการแก้ไขวาทกรรมที่มองว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศเป็นความผิดปกติ มาสู่การมองว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่มคนปกติ เช่น ได้บรรยายว่า “การแบ่งแยกหญิงและชายหรือแบ่งตามอวัยวะเพศนั้นไม่ได้เป็นเรื่องสากลและไม่ใช่ว่าความจริงหนึ่งเดียวที่ลบล้างไม่ได้ การยึดว่าเป็นเพศใดตามอวัยวะเพศที่ถือกำเนิดมาเป็นแนวคิดที่ล้าหลังและไม่ครอบคลุมความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยทุกคนในสังคมจะต้องสร้างความเข้าใจ ยอมรับความแตกต่างของผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศว่าเป็นผู้ที่มีความปกติเหมือนบุคคลอื่น ไม่ได้ถือว่าเป็นโรคจิตแต่อย่างใด” (Education Aksorn, 2019)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศโดยได้แก้ไขการตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าไม่ได้เป็นความผิดปกติ อีกทั้งยังได้วิจารณ์แนวคิดทางเพศที่ยึดติดกับอวัยวะเพศแบบทวิลักษณ์ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับที่ทฤษฎีเควียร์ (Queer theory) ต้องการรื้อถอนแนวคิดดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีการใช้คำเรียกกลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่ากลุ่มคนหลากหลายทางเพศ แทนการใช้คำเรียกในทางลบ เช่น ลักเพศ หลงเพศ ปฏิเสธเพศ เป็นต้น

อีกทั้งยังมีการระบุเกี่ยวกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศซึ่งประกอบไปด้วย เลสเบี้ยน (lesbian) เกย์ (gay) ไบเซ็กชวล (bisexual) ทรานส์เจนเดอร์ (transgender) อินเตอร์เซ็ก (intersex) หรือเรียกโดยย่อว่า LGBTI รวมทั้งมีการระบุถึง รสนิยมทางเพศ (sexual orientation) อัตลักษณ์ทางเพศและการแสดงออกทางเพศ (gender identity and expression) หรือ เรียกโดยย่อว่า SOGIE ซึ่งช่วยในการสร้างความเข้าใจต่อกลุ่มคนหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น แต่คำนิยามดังกล่าวยังไม่ได้ครอบคลุมไปถึงกลุ่มควีร์ (queer) กลุ่มนอนไบนารี (non-binary) กลุ่มแพน (pansexual and panromantic) รวมถึงไม่ได้มีการกล่าวถึงความลื่นไหลทางเพศ (gender fluid)

7.2 การเปลี่ยนแปลงของวาทกรรมความเป็นไทยและพหุวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความหลากหลายทางเพศ

ก่อนหน้าการเปลี่ยนแปลงในปี พ.ศ.2562 แบบเรียนเพศวิถีศึกษาของไทยได้มีการใช้วาทกรรมความเป็นไทยในการกำหนดค่านิยมทางเพศที่ดี และจะประกอบสร้างให้วัฒนธรรมต่างชาติเป็นศัตรูของค่านิยมอันดีงามแบบไทย โดยส่วนมากจะระบุถึงการที่ “ผู้หญิงต้องรักนวลสงวนตัว” “ไม่ควรชิงสุกก่อนห่าม” “ไม่ควรแต่งตัวโป๊โล่แหลม” โดยแบบเรียนมักเชื่อมโยงว่าพฤติกรรมดังกล่าว เป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย และเกิดจากการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ (Theppanit, 2016) วาทกรรมจะวนเวียนที่การกำหนดพฤติกรรมของผู้หญิงให้เป็นไปตามที่กรอบสังคมต้องการเป็นหลัก จะมีบ้างที่ระบุว่าพฤติกรรมหลากหลายทางเพศเกิดจากการเลียนแบบดาราและเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ (Wongwaritip, 2016)

แต่การเปลี่ยนแปลงแบบเรียนเพศวิถีศึกษาในปี พ.ศ.2562 ได้มีการประกอบสร้างวาทกรรม “ค่านิยมทางเพศที่ดี” ที่เชื่อมโยงกับ “วาทกรรมความเป็นไทย” และ “วาทกรรมพหุวัฒนธรรม” โดยมีการลดการมองว่าวัฒนธรรมต่างชาติเป็นศัตรูของความเป็นไทย และได้ระบุถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศและความเท่าเทียมทางเพศ ดังนี้

“ในสังคมมีค่านิยมในเรื่องเพศหลายประการที่ชักนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ดังนั้นจึงควรเลือกค่านิยมในเรื่องเพศที่ถูกต้องและเหมาะสม และไม่ทำให้เกิดโทษต่อตนเองและผู้อื่น เช่น ค่านิยมการยอมรับและให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่มีความชอบและการแสดงออกทางเพศที่ต่างกัน ค่านิยมการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยและรับผิดชอบ” [Pattanawichakarn (PW.), 2019]

“ค่านิยมในเรื่องเพศตามวัฒนธรรมไทยที่ควรนำไปปฏิบัติ เช่น ค่านิยมการเคารพความหลากหลายทางเพศ ค่านิยมในการวางตัวต่อกันในฐานะสุภาพชนที่เหมาะสมทางเพศ ค่านิยมการไม่ใช้ความรุนแรงทางเพศ” [Pattanawichakarn (PW.), 2019]

“ค่านิยมในเรื่องเพศบนฐานของพหุวัฒนธรรมในสังคมไทยที่เหมาะสมเช่นค่านิยมการตระหนักในความเป็นพลเมืองโลก ค่านิยมการรู้เท่าทันสื่อเรื่องเพศ ค่านิยมความเท่าเทียมระหว่างเพศและสิทธิทางเพศ ค่านิยมการให้อิสระในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพศ ค่านิยมในการป้องกันตนเองจากการตั้งครรภ์ไม่พร้อมและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์” (Wattana Panich, 2019)

นอกจากนี้ยังได้เน้นย้ำถึงการที่ไทยต้องปรับตัวเข้าสู่สังคมแบบพหุวัฒนธรรมและได้มีการนิยามว่า “สังคมพหุวัฒนธรรม หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา สถานะทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ความเชื่อและค่านิยมทางการเมือง รวมทั้งความหลากหลายทางเพศ มีการยอมรับความแตกต่างและความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมเดียวกัน” [Pattanawichakarn (PW.), 2019] (Wattana Panich, 2019)

การอธิบายความหมายสังคมพหุวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงกับการเคารพความหลากหลายทางเพศ เป็นการให้ความหมายสังคมพหุวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงกับเรื่องดังกล่าวเป็นครั้งแรกในแบบเรียน ซึ่งมักจะถูกวิจารณ์ว่าเป็นไปในแนวทางอนุรักษนิยมและเน้นความเป็นไทยแบบแข็งตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโดยนำแนวคิดพหุวัฒนธรรมมาใช้เป็นคุณค่าในแบบเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรมในแบบเรียนไทย โดยฐิติมดี อาพัทธนันท์ (Arphattananon, 2013) ซึ่งได้ศึกษาว่าปัจจุบันแบบเรียนของไทยได้เน้นความเป็นพหุวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้นจากในอดีต อย่างไรก็ตาม พหุวัฒนธรรมในแบบเรียนที่ถูกศึกษาโดยไม่ได้รวมมิติของการเคารพความหลากหลายทางเพศเข้าไปด้วย ซึ่งการศึกษาพหุวัฒนธรรม หรือการให้ความหมายพหุวัฒนธรรมโดยไม่ได้รวมมิติทางเพศเป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์วิจารณ์โดยงานวิชาการ เช่น ในงานวิจัยของ ปาธินี บรรณวณ เรื่อง ความหลากหลายทางเพศกับพหุวัฒนธรรมในสังคมไทย: การสำรวจองค์ความรู้ที่มองว่าการศึกษาในกรอบพหุวัฒนธรรมถูกนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ศาสนา ชนชั้นหรือค่านิยมทางการเมืองมากกว่าใช้ทำความเข้าใจกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (Brown, 2014) การอธิบายพหุวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงกับการเคารพความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนเพศวิถีศึกษาจึงนับเป็นการให้ความหมายที่ก้าวหน้าเป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงวาทกรรมความหลากหลายทางเพศได้ปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่เคารพสิทธิกลุ่มคนหลากหลายทางเพศมากขึ้น และมีการกล่าวถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ แต่ปัญหาที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศยังต้องเผชิญในสังคมไทยแทบไม่มีการกล่าวถึงในแบบเรียน มีเพียงแบบเรียนจากสำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์เท่านั้นที่กล่าวถึงปัญหาของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ทั้งทางด้านสาธารณสุข การศึกษา และการประกอบอาชีพ (Education Aksorn, 2019)

ส่วนการกล่าวถึงการถูกเลือกปฏิบัติทางกฎหมายในเรื่องของสิทธิการสมรสนั้นแทบจะไม่มีมีการกล่าวถึงในแทบทุกสำนักพิมพ์ และหากมีการกล่าวถึงสิทธิสมรสของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศก็เป็นเพียงสิทธิสมรสในระดับ พ.ร.บ.คู่ชีวิต แทนการสมรสเท่าเทียมเสมอกับคู่สมรสชายหญิง วาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศที่กล่าวถึงในแบบเรียน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านทัศนคติเบื้องต้นที่ยอมรับว่าความหลากหลายทางเพศไม่ใช่โรคจิต และสังคมควรยอมรับความหลากหลายทางเพศ แต่คำว่า “การยอมรับ” นั้นไม่ได้ถูกตั้งคำถามว่าหากสังคมควรยอมรับความหลากหลายทางเพศ แล้วสังคมไทยยอมรับความหลากหลายทางเพศจริงหรือไม่ หากความเป็นไทยคือการให้คุณค่ากับความเท่าเทียมทางเพศ แล้วสังคมไทยยังมีความไม่เท่าเทียมทางเพศอย่างไรบ้าง การปรับเปลี่ยนวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียน จึงเป็นเพียงวาทกรรมที่ไม่ได้นำไปสู่ข้อถกเถียงที่ช่วยให้เกิดการยอมรับสิทธิกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง

นอกจากนี้วาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนยังมีการประกอบสร้างมายาคติเกี่ยวกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีการยอมรับความหลากหลายทางเพศในลักษณะของการกล่าวโดยรวม โดยไม่ได้นำไปสู่การอภิปรายปัญหาที่แท้จริง เช่น

“ค่านิยมการเคารพความหลากหลายทางเพศสังคมไทยในอดีตส่วนหนึ่งให้การยอมรับความหลากหลายทางเพศของคน โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีเพศไม่ตรงตามกำเนิด และในปัจจุบันมีการยอมรับอย่างเปิดกว้างกว่าในอดีต เนื่องจากผู้คนในสังคมมีการเรียนรู้และตระหนักได้ว่า เพศไม่ได้จำกัดเพียงลักษณะทางชีวภาพของบุคคลที่แบ่งเป็นเพศชาย เพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเพศอื่นๆที่กำหนดจากบริบทอื่นๆด้วย เช่น ตามอัตลักษณ์ทางเพศหรือรสนิยมทางเพศของบุคคล ซึ่งทุกเพศล้วนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้นเราจึงควรเคารพเพศของผู้คนดังเช่นที่เราควรเคารพเพศของตัวเอง” [Pattanawichakarn (PW.), 2019]

“ความเท่าเทียมระหว่างเพศและสิทธิทางเพศเป็นเรื่องที่สังคมไทยและสังคมโลกให้ความสำคัญเพราะเป็นประเด็นหลักของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และคุณค่าความเป็นมนุษย์ ปัจจุบันคุณทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกันทางด้านการศึกษา หน้าที่การงานฐานะทางสังคมข้อกฎหมาย มีการแสดงความคิดเห็นและยอมรับในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น เช่น การเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของเพศหญิงที่สามารถประกอบอาชีพได้ทั้งที่แต่ก่อนจำกัดเฉพาะเพศชายเท่านั้น หรือการเปิดโอกาสยอมรับในความสามารถของบุคคลที่มีเพศไม่ตรงกับเพศโดยกำเนิดว่าสามารถประกอบอาชีพได้ทั้งที่แต่ก่อนอาจจำกัดเฉพาะเพศใดเพศหนึ่งที่ตรงตามโดยเพศกำเนิดเท่านั้นเป็นต้น” (Wattana Panich, 2019)

จากประโยคข้างต้นการอธิบายว่าสังคมไทยในอดีต และในปัจจุบันมีการยอมรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ นับเป็นมายาคติอย่างหนึ่งของสังคมไทยที่ตอกย้ำมาโดยตลอดว่าสังคมไทยยอมรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอยู่แล้ว ภายใต้วาทกรรมดังกล่าวทำให้การอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติด้านต่างๆทั้งทัศนคติและกฎหมายของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศโดนกดทับ ประกอบสร้างความคิดว่าทุกอย่างนั้นคืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการถกเถียงหรือเรียกร้องอะไรเพิ่มเติม

การยอมรับความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนจึงเป็นเพียงวาทกรรมรูปแบบหนึ่งที่ไม่ได้นำไปสู่การถกเถียงเพื่อสร้างความเท่าเทียมอย่างแท้จริง เป็นเพียงวาทกรรมแห่งการยอมรับความหลากหลายที่ไม่นำไปสู่การสร้างสิทธิที่เท่าเทียมกัน ซึ่งวาทกรรมการยอมรับความหลากหลายแต่ไม่ได้นำไปสู่การสร้างความเท่าเทียมต่อสิทธิกลุ่มคนชายขอบอย่างแท้จริง ได้ถูกตั้งข้อสังเกตผ่านงานวิจัยหลายชิ้น เช่น งานวิจัย เนื้อหาความเป็นพหุวัฒนธรรมในแบบเรียนไทย โดยฐิติมดี อาพัทธนันท์ ที่มองว่าแบบเรียนไทยได้มีการเพิ่มแนวคิดพหุวัฒนธรรมเข้ามา แต่พหุวัฒนธรรมเหล่านั้นล้วนเป็นวัฒนธรรมด้านวัตถุที่จับต้องได้ มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ไม่ได้กล่าวถึงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมและไม่มีการกล่าวถึงปัญหาชนกลุ่มต่างๆในประเทศ

ไทย (Arphattananon, 2013) วาทกรรมยอมรับความเป็นอื่นในสังคมไทยจึงเป็นเพียงวาทกรรมที่เน้นการยอมรับเพียงผิวเผิน แต่ไม่ได้นำไปสู่ข้อถกเถียงด้านความไม่เป็นธรรมที่กดทับ “ความเป็นอื่น”

8. ข้อเสนอแนะและบทสรุป

การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในเนื้อหาเพศวิถีศึกษา ในปี พ.ศ.2562 ซึ่งบรรจุในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 มีการปรับเปลี่ยนจากการตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศว่าเป็นกลุ่มคนผิดปกติ (perversion) เป็นกลุ่มคนปกติ อีกทั้งยังได้มีการนิยามเกี่ยวกับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ (LGBTI) รวมทั้งรสนิยมทางเพศ อัตลักษณ์และการแสดงออกทางเพศ (SOGIE)

แต่การนิยามยังไม่ครอบคลุมความหลากหลายทางเพศอีกหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเควีย์ร์ (queer) กลุ่มนอนไบนารี (non-binary) เป็นต้น ดังนั้นแบบเรียนจึงควรเพิ่มเติมคำนิยามดังกล่าวเพื่อให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น หรือเปิดโอกาสให้นักเรียนนิยามตนเองโดยใช้ศัพท์ที่แตกต่างจากที่ระบุในแบบเรียน หรือเปิดโอกาสให้มีการนิยามและเข้าใจความหลากหลายในตัวเองและเพื่อนคนอื่น ๆ โดยไม่อยู่ในกรอบนิยามใดๆ เข้าไปด้วย เพื่อสร้างความเข้าใจต่อความแตกต่างหลากหลาย นอกจากนี้ยังควรระบุเกี่ยวกับความลื่นไหลทางเพศ (gender fluid) เพื่อให้เข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดา มิใช่ความผิดปกติ

นอกจากนี้ยังได้ประกอบสร้างวาทกรรมใหม่ในเรื่องคุณค่านิยมทางเพศที่มีการเคารพสิทธิกลุ่มคนหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้นโดยได้แฝงคุณค่านิยมทางเพศที่ดีโดยเชื่อมโยงกับวาทกรรมความเป็นไทยและวาทกรรมพหุวัฒนธรรม โดยระบุว่า “การยอมรับความหลากหลายทางเพศ” คือคุณค่านิยมทางเพศที่ดีของความเป็นไทยและสังคมพหุวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม การประกอบสร้างวาทกรรมใหม่เกี่ยวกับการยอมรับความหลากหลายทางเพศยังไม่ได้นำไปสู่องค์ความรู้ที่จะทำให้เกิดการยอมรับความหลากหลายทางเพศ และความเท่าเทียมทางเพศอย่างแท้จริง เนื่องจากในแบบเรียนมีเพียงวาทกรรมที่กล่าวถึงการยอมรับความหลากหลายทางเพศ และการเปลี่ยนแปลงยังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับนิยาม แต่ไม่มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการถกเถียงเพื่อให้เกิดการตั้งคำถามต่อการเลือกปฏิบัติที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศต้องเผชิญในสังคมไทย

อีกทั้งยังมีการประกอบสร้างวาทกรรมที่ระบุว่าสังคมไทยมีการยอมรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยไม่ได้กล่าวถึงความไม่เป็นธรรมทั้งทางโครงสร้างทางสังคมและทัศนคติที่ยังคงกดทับและตีตรากลุ่มคนหลากหลายทางเพศ ดังนั้นแบบเรียนควรมีการปรับปรุงโดยมีการเพิ่มเติมประเด็นทางสังคมและทัศนคติที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศยังคงถูกกีดกันและกดทับ โดยเพิ่มองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน (human rights) สิทธิทางเพศ (sexuality rights) แนวคิดเกี่ยวกับปิตาธิปไตย (patriarchy) แนวคิดทางเพศแบบสองขั้ว (binary concept) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการมองประเด็นปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับสิทธิความหลากหลายทางเพศ ทั้งในระดับโครงสร้างทางสังคมและในระดับทัศนคติ โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ถกเถียงเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในประเด็นต่างๆ ทั้งในด้านโครงสร้างทางสังคม เช่น ประเด็นการสมรสเท่าเทียม นโยบายที่จะใช้ป้องกันการรังแกเยาวชนที่เป็นกลุ่มคนหลากหลายทางเพศในโรงเรียน และในด้านทัศนคติและมุมมองด้านต่างๆ ที่ยังคงมองกลุ่มคนหลากหลายทางเพศแบบเหมารวม (gender stereotype)

เช่น กลุ่มคนหลากหลายทางเพศต้องเป็นคนตลก กล้าแสดงออก หรือมีอารมณ์หึงหวงรุนแรงแบบผิดปกติ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เปิดใจฟังซึ่งกันและกัน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศมากยิ่งขึ้น

การเปลี่ยนแปลงวาทกรรมในแบบเรียนที่ทำให้เกิดการยอมรับความหลากหลายทางเพศอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความเข้าใจในสิทธิกลุ่มคนหลากหลายทางเพศจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้มีการเปิดโอกาสให้เข้าใจถึงความไม่เป็นธรรมที่กลุ่มคนหลากหลายทางเพศยังต้องเผชิญในสังคมและเรียกร้องให้เกิดการแก้ไข

Note

¹ บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่อง สิทธิความหลากหลายทางเพศในแบบเรียนไทย กรณีศึกษา การแก้ไขเนื้อหาเนื้อหาเพศวิถีศึกษาในแบบเรียนสุขศึกษาและพลศึกษาหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2562) ของนางสาวณัฐณิชา เหล็กกล้า นักศึกษาระดับปริญญาโท สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

References

- Aimphan. (2008). Health and physical education. Bangkok: Aimphan Press. [in Thai]
- Aksorn. (2008). Health and physical education. Bangkok: Aksorn Education. [in Thai]
- Arphattananon, T. (2013). Multicultural content in Thai textbooks. *Journal of Mekong Societies*, 9(1), 107-130. [in Thai]
- Brown, P. (2014). Multiculturalism in relation to gender, sexualities and sexual diversities in Thai society. *The Journal of Social Sciences is the Official Publication of the Faculty of Political Science, Chulalongkorn University*, 44(2), 51-70.
- Change.org. (8 may 2019). Retrieved from Change.org. [in Thai]
- Committee on the Elimination of Discrimination CEDAW. (2017). Retrieved from https://www.fidh.org/IMG/pdf/thailand_cedaw_concluding_observations_july_2017_th.pdf [in Thai]
- Duangwises, N. (2020). The concept of gender and sexual diversity in sciences and social sciences Paradigms. *Academic Journal of Humanities and Social Science Burapha University*, 28(3), 312-339. [in Thai]
- Duangwiset, N. (2016). Theory of sexuality diversity. Retrieved from <https://www.sac.or.th/th/wp-content/uploads/2016/05/Sexual-diversity.pdf?fbclid=IwAR1Gfdm8g9o18oY8-Fwj-Oojof8d8PZycKLansyFOsNKMOGZo5rAHyjqEFU> [in Thai]

- Education Aksorn. (2019). *Health and physical education core curriculum A.D.2008 (Revised Version A.D. 2019)*. Bangkok: Aksorn Education. [in Thai]
- Jackson, P. (2014). Queer theory. Retrieved from ForSOGI: <http://forsogi.org/?p=146> [in Thai]
- Eoseewong, N. (2014). *Thai, Thailand, textbooks and monuments: Culture, state and consciousness*. Bangkok: Matichon. [in Thai]
- Ministry of Education. (2008). *Health and physical education*. Bangkok: Ministry of Education.
- Nimnuan, N. (2017). Politics in Thai textbooks (master's thesis). Bangkok. Thammasat University. [in Thai]
- Pattanawichakarn (PW.). (2019). *Health and physical education core curriculum A.D.2008 (revised version A.D.2019)*. Bangkok: Pattanawichakarn Sumnakpim. [in Thai]
- Phrisinsit, W. (2002). *History of feminism and its development in Thai society*. Bangkok: Khopfai. [in Thai]
- Save the children. (2018). *Save the children's end of childhood 2018 index*. United States: Save the Children.
- Theppanit, P. (2016). Keep your virginity to be a good Thai girl: The impacts of sexual identity from state sexual education programs. *Journal of Language and Culture*, 35(1), 127-140. [in Thai]
- Promnart, P., Samoh, N., Ojanen, T, Guadamuz, T, Burford, J., Kanchawee, K., Sanhajariya, N.,...Sangsripet C. (2016). Review of Comprehensive Sexuality Education in Thailand. Bangkok:UNICEF. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002475/247510tha.pdf>
- Watana Panich. (2008). *Health and physical education*. Bangkok: Watana Panich Publishing.
- Wattana Panich. (2019). *Health and physical education core curriculum A.D.2008 (revised version A.D.2019)*. Bangkok: Wattana Panich.
- Wongwaritip, W. (2016). Sexual diversity in the Thai textbook: An analysis of the upper secondary school health education. Bangkok: Foundation for SOGI Rights and Justice.